

Araştırma makalesi, Gönderim Tarihi: 25.07.2023; Kabul Tarihi: 15.10.2023
DOI: 10.47129/bartiniibf.1332479

Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı Çerçevesinde Rusya'nın Gürcistan, Kırım ve Ukrayna Müdahaleleri¹

Doktora Öğrencisi Esra EROĞUZ

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

esraeroguz@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-0437-1733

Öz

Rusya'nın Şubat 2022 müdahalesinin neden olduğu Ukrayna Krizi ile birlikte uluslararası hukuk yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Uluslararası hukukta kuvvet kullanımı üzerinden yapılan bu sorgulama devletlerin çeşitlenen müdahale gerekçeleri üzerinden ilerlemektedir. Uluslararası hukukta kuvvet kullanımının belirli istisnaları olmasına rağmen zamanla devletlerin kuvvet kullanma nedenleri çeşitlenmiştir. Gürcistan, Kırım ve Ukrayna vakaları, uluslararası hukukun değişen dinamikleri ve devletlerin müdahalelerini haklı göstermek için kullandıkları farklı gerekçeler hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Bu çalışma, Rusya'nın Gürcistan, Kırım ve Ukrayna müdahalelerinin gerekçelerine odaklanmıştır. Dolayısıyla, çalışmada ilk olarak kuvvet kullanımının değişen içeriği üzerinde durulmuş, sonrasında ise Rusya özelinde, yapılan bu üç müdahalenin nedenleri üzerinden bir karşılaştırma yapılmıştır. Bu çerçevede, uluslararası hukukta kuvvet kullanımının değişen doğası incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası hukukta kuvvet kullanma, Rusya, Gürcistan, Kırım, Ukrayna.

JEL Sınıflandırması: K3, K33.

¹ Bu makale yazarın Prof. Dr. Cenap Çakmak danışmanlığında hazırladığı "Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımının Değişen İçeriği: Gürcistan, Ukrayna ve Filistin Olayları", (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 2016) adlı yüksek lisans çalışmasından yararlanılarak yazılmıştır.

Russia's Interventions in Georgia, Crimea and Ukraine in the Framework of the Use of Force in International Law

Öz

The Ukrainian Crisis, triggered by Russia's February 2022 intervention, has prompted a renewed examination of international law. This scrutiny revolves around the diverse justifications employed by states for the use of force within the realm of international law. Despite the existence of certain exceptions allowing the use of force, the reasons behind states' employment of such measures have evolved over time, becoming more multifaceted. The cases of Georgia, Crimea, and Ukraine provide valuable insights into the shifting Dynamics of international law and diverse justifications states use to justify their interventions. This study aims to focus on the rationales behind Russia's interventions in Georgia, Crimea, and Ukraine. Consequently, the investigation delve into the changing nature of the use of force, followed by a comparative analysis of the reasons underlying Russia's three interventions, all within the framework of academic discourse. In this context, it is examined the evolving nature of the use of force in international law.

Keywords: The use of force in international law, Russia, Georgia, Crimea, Ukraine.

JEL Classification: K3, K33.

Giriş

Uluslararası hukuk, varlığının sorgulandığı yeni bir krizden geçmektedir. Uluslararası hukukun sadece kuvvet kullanma açısından değerlendirilemeyeceği bilindiği halde, devletler tarafından gerçekleştirilen ihlaller tüm alanın eleştirilmesine neden olmaktadır.

Uluslararası hukukta kuvvet kullanımı ve kuvvet kullanma tehdidi, güç kullanımının yasaklanması ile belirli istisnalara bağlanmıştır. Bu istisnalar; BM Şartı 6. ve 7. bölümlerde düzenlenen ortak güvenlik sistemi, 8. bölümde yer alan bölgesel düzenlemeler ve 51. maddede yer alan meşru müdafaa hakkıdır. Ancak zamanla bu düzenlemeler dışında kuvvet kullanmanın içeriği değişmiş ve kuvvete başvurma yolları çeşitlenmiştir. Bu bazen devletin kendi vatandaşlarını ülke dışında koruması gibi bir neden olarak karşımıza çıkarken, bazen de insani müdahale, koruma sorumluluğu gibi yeni kavramlarla açıklanmaktadır. Ancak uygulamada bu gerekçelerle gerçekleştirilen müdahalelerin meşruluğu konusunda şüphelerin var olması alana dair sorgulamaları da beraberinde getirmektedir. Meşruluğa gölge düşüren bu müdahaleler sadece kural koyucu olan Batı tarafından değil Rusya özelinde olduğu gibi diğer devletler tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Uluslararası hukuk kapsamında izin verilen bazı istisnalara rağmen, güç kullanımının gerekçeleri devletler tarafından ihlal edildikçe önemli

değişikliklere uğramıştır. Dolayısıyla uluslararası hukukta kuvvet kullanımı, devletlerin müdahaleleri için gösterdikleri çeşitli nedenler göz önüne alındığında incelemeye değerdir.

Rusya'nın Gürcistan, Kırım ve Şubat 2022'de gerçekleştirdiği müdahalesi Ukrayna'ya baktığımızda öne sürülen nedenler geçmiş örneklerle atıfta bulunarak temellendirilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışma, her üç müdahale üzerinden tarihsel süreç içerisinde gündeme gelen gerekçelendirmeler ile kuvvet kullanımının değişen içeriğini göstermeye çalışacak ve örneklerin neden alana dair sorgulamaları gündeme getirdiğine dikkat çekecektir. Özellikle devlet uygulamaları ve gelişmeler çerçevesinde bu konudaki gelinen nokta tartışılmaya çalışılacaktır. Böylece çalışmanın uluslararası hukuk ve devlet müdahaleleri konusunda süregelen tartışmalara katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

1. Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımının Tarihsel Kökeni

Kuvvet kullanma, belirli şartlarla sınırlandırılmadığı zamanlarda haklı savaş (just war) kavramı ile desteklenmekteydi. Bu doktrin, Batı'da Hristiyanlıkla ortaya çıkmıştır ve doktrine ilk katkıyı St. Augustine'nin yaptığı ileri sürülmektedir. St. Augustine'ye göre tek haklı savaş, tanrı savaşlarıdır. Bunun dışında savaşların haklı sayılması için haklı bir nedeninin olması, iyi niyetli olması yani saldırgan bir tutumdan ziyade mevcut statükoyu koruma amaçlı olması ve meşru bir otorite tarafından savaş kararının alınmış olması gerekiyordu (Shaw, 2008; Uzun, 2010; Ereker, 2004).

Ortaçağ'ın sona ermesinin ardından, Avrupa'da ulus devletlerin ve aynı zamanda modern uluslararası hukukun ortaya çıkmasıyla birlikte kuvvet kullanımı devlet egemenliğinden kaynaklanan bir hak kullanımına dönüşmüştür. Egemen eşit devletlerden oluşan bu yeni düzende hiçbir devlet bir diğerrinin kuvvete başvurma nedenlerini takip ve teyit etme merkezi olmazken, devletlerin çıkarları ön planda olmuştur. 17. yüzyıl itibarıyla ise haklı savaş kavramı dini yönünü kaybetmiş ve meşru müdafaa haklı savaş doktrini çerçevesinde değerlendirilmeye başlanmıştır (Taşdemir, 2006: 96). Dönemin bu anlayışı 20. yy başlarına kadar devam etmiş, yine bu dönemde bazı barış konferansları² ile kuvvet kullanımı yasaklanmasa da, devletlerin kuvvet kullanırken başvuracakları kaynaklara dair sınırlandırmaya gidilmiştir (Williamson, 2009: 72-73). Dolayısıyla devletler, egemenliklerinden kaynaklanan, şartsız kullanmak istedikleri kuvvet kullanma gücünü uluslararası toplumun ilk kurumsallaşma örneği Milletler Cemiyetinde de aşamamışlardır. Misak'ta devletler savaşa başvurma güçlerini ellerinde buldurmaya devam ederken, sadece savaşa başvurma nedenlerini düzenlenmeye çalışmışlardır. Bir uluslararası hukuk ikilemi olarak karşımıza çıkan devletlerin kendi koydukları kurallara uymakla yükümlü olması ve bunu denetleyecek mekanizmanın yokluğu savaşa başvurma hakkının sınırlandırılmasına engel teşkil etmiştir. Dolayısıyla Cemiyet, savaşı yasaklamadan anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmeyi düzenleyerek, savaşı engellemeye çalışmıştır.

² Bakınız: 1899 ve 1907 Lahey Barış Konferansları.

Misakın kuvvete başvurma açısından boşlukta kalan bir diğer yönü kullanılan “savaş” terimidir. Kuvvet kullanma değil de savaş teriminin kullanılması, savaşa varmayan kuvvet kullanma yollarını kapsam dışı bırakmıştır ve devletlerin bu boşluğu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmalarına neden olmuştur (Keskin, 1998: 31). Her ne kadar iki savaş arası dönemde bu boşluğu doldurma çabaları 1928 Briand- Kellogg Paktı³ ile sonuçlanmış olsa da sadece meşru müdafaa durumunda meşru görülen savaş önlenememiştir.

2. Modern Uluslararası Hukuk'ta Kuvvet Kullanma ve Değişen İçeriği

Modern uluslararası hukukun anayasası olarak kabul edilen Birleşmiş Milletler Şartı, ortaya çıkan yeni durumlara yönelik çözümlerde ve alınan yeni kararlarda temel alınmaktadır. Şarta göre, devletlerin temel amacı uluslararası sistemin barış ve güvenliğini sağlamaktır, bunu yaparken Şart, kuvvet kullanma tehdidini ve kuvvet kullanma gerekçelerini düzenlemiştir.

BM Şartı madde 2/4'e göre:

*“Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı, gerek Birleşmiş Milletlerin amaçları ile bağdaşmayacak herhangi biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.”*⁴

Bu maddeden anlaşılacağı üzere, BM Şartı önceki düzenlemeler olan MC Misakı ve Briand-Kellogg Paktından farklı olarak savaşa varmayan kuvvet kullanma yollarını yasaklamıştır. Ancak bu yasağın kapsamı sadece devletler arasında kullanılan kuvvet için geçerlidir. Yani bir devletin ülkesinde ortaya çıkan iç karışıklık, kriz ve terör eylemlerini önlemek için kuvvete başvurmak bu yasak kapsamında değerlendirilememektedir (Taşdemir, 2006: 106).

Nitekim zamanla savaşın yapısının, taraflarının ve içeriğinin değişmesi gibi durumların ortaya çıkması ve Şartın bu kapsamda bir çözüm sağlayamaması yeni adımların atılmasını gerekli kılarak, yasağın kapsamının genişletilmesine, yasağın

³ Paktın 1. maddesine göre taraf devletler, savaşa başvurmayı kınamış ve diğer devletlerle olan ilişkilerinde savaşı bir araç olmaktan çıkarma konusunda anlaşmışlardır. (Shaw, 2008: 818.)

⁴ Bakınız: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/chapter-1> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2022)

istisnalarının⁵ zamanla genişletilerek, hatta bazı durumlarda ihlal edilerek⁶, devletlerin yaptıkları müdahaleleri meşrulaştırmalarına olanak sağlamıştır. Diğer bir deyişle, devletlerin fiili uygulamaları, ihlalleri zamanla hukuki hale gelmeye başlamıştır. Yani zamanla meşru müdafaa içerisinde ya da bu madde dışında değerlendirilebilecek başka müdahale gerekçeleri karşımıza çıkmıştır. Önleyici meşru müdafaa, devlet vatandaşlarının ülke dışında korunması, insani müdahale ve koruma sorumluluğu bu bağlamda değerlendirilebilir. Bu çerçevede, uluslararası hukukun gelişiminde önemli olaylar olduğu gibi, uluslararası hukukta kuvvet kullanımı kurallarının gelişim süreci özelinde de bazı kırılma noktaları belirleyebiliriz.

Bu kırılma noktalarından biri, yasağın istisnalarından olan meşru müdafaa hakkında “silahlı saldırı” kavramının belirsizliği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu kavramın net olarak içeriğinin belirlenmemesi bazı düzenlemelerin önünü açmıştır. Bunlardan biri önleyici meşru müdafadır (Bothe, 2003: 228). Uluslararası hukukta devletlerin uygulamalarına ve hukukun genel ilkelerine bakıldığında genellikle devletlerin kesin bir saldırının gerçekleşeceğinden emin oldukları takdirde, kendilerini savunmak için saldırının gerçekleşmesini beklemelerinin gerekmediği kabul edilmektedir. Söz konusu bu yorum aslında, 51. maddede düzenlenen meşru müdafanın “doğal bir hak”⁷ olarak geniş yorumlanmasına dayanmaktadır (O’Connell, 2002: 13).

Genel kabule göre, bir saldırının başlayacağına dair kanıt varsa, saldırının gerçekleşmesini beklemeye gerek yoktur. Ancak burada sorun ilk gücün kimin tarafından kullanılacağına dair alınacak kararın zor olmasıdır. Dolayısıyla ilk adımı atacak olan devletin, olası saldırının kesinliğine ve eğer ilk adım atılmazsa zararın büyük olacağına karar vermesi gerekir (Murphy, 2005). Haliyle önleyici meşru müdafaa hakkı ile devletlerin ne zaman güç kullanacağı belirsiz hale gelmiştir.

Önleyici meşru müdafaa, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası Bush hükümetinin yeni bir milli güvenlik stratejisi izlemeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Bush, günümüz

⁵ BM Şartı kuvvet kullanma yasağının iki tane istisnası bulunmaktadır. Bunlar meşru müdafaa ve Güvenlik Konseyi kararı ile kuvvet kullanmadır. Meşru Müdafaa durumunda devletler tek taraflı olarak kuvvet kullanırlar ve Güvenlik Konseyi olaya müdahil olana kadar müdafaa hakkı geçerlidir. Güvenlik konseyi kararı ile kuvvet kullanmada ise devletler kuvvet kullanma yetkilerini Güvenlik Konseyinin iznine bırakırlar.

⁶ NATO’nun Kosova müdahalesi Güvenlik Konseyi kararı alınmadan gerçekleşmiştir. Bakınız: John Currie, “NATO’s Humanitarian Intervention in Kosovo: Making or Breaking International Law?”, *Canadian Yearbook of International Law* 36, 1999, s. 303-333.

⁷ Doğal hak kavramı birçok belirsizliği beraberinde getirmiştir. Şöyle ki; Caroline davasında kuvvet kullanımı devletlerin milli politikalarının bir parçasıyken, BM Anlaşması ile birlikte o zamana kadar gerçekleşen en kapsamlı yasaklama yapılmıştır. Dolayısıyla Anlaşmadan önce örf ve adet hukuku önleyici meşru müdafaya izin verse bile 1945 yılından sonra kuvvet kullanımı, silahlı saldırı gibi bazı koşullara bağlanmıştır. Keza Nikaragua davasında UAD, silahlı saldırı olmadan gerçekleşen kuvvet kullanımını birçok devlet gibi reddetmiştir. Bakınız: Mary Ellen O’Connell, “The Myth Preemptive Self Defence”, *The American Society of International Law*, 2002, s.13.

tehditlerini bertaraf etmede saldırının gerçekleşmesini beklemenin mümkün olmadığını belirterek, vukuu muhakkak bir saldırı tehdidine karşı önleyici meşru müdafaa hakkının kullanılabilceğini belirtmiştir. Dolayısıyla kitle imha silahları, terörizm gibi çağın yeni tehditleri karşısında “vukuu muhakkak” kriterinin anlam ifade etmeyeceği belirtilmiştir (The New York Times, 2002). Ancak bu açıklama, bu geniş müdahale hakkı, ne BM Şartına ne de uluslararası hukuktaki herhangi bir kaynağa dayandırılmıştır (Falk, 2002). Bu yeni yorumlama kuvvet kullanmanın kapsamını genişletmektedir. Doktrine göre değişen tehdit algılamalarına bakıldığında eski bir kriter olan gereklilik artık geçerli değildir. Örneğin, ani bir kitle imha silahı saldırısı önleyici meşru müdafaa hakkının kullanımı için geç olabilir. Bu nedenle vukuu muhakkak bir durumda saldırının geleceği kesindir ve bu durumda harekete geçilebilir (Arend, 2003: 96).

Kuvvet kullanımının içeriğinin giderek değişmesi bir yandan günümüzün şartlarına uyum sağlama ve ihtiyaçlarına cevap verme olarak değerlendirilirken diğer yandan hukuk yapımında gücü elinde bulunduran devletlerin kendi çıkarlarına göre hukuku yönlendirmesi olarak yorumlanmaktadır. Bu yorumlara neden olan kuvvet kullanımı gerekçelerinden biri insani müdahaledir. Kavramın gerekçe olarak kullanıldığı yerlerde suistimal edilmesinin en temel nedeni bir tanım üzerinde uzlaşılammış olmasıdır. Kavram dar anlamıyla politik, ekonomik ve sosyal hakları kapsayan insan haklarının korunması olarak ifade edilmektedir. Bu şekilde ifade edildiğinde bir diğer sorun olarak “insan hakları” konusu gündeme gelmektedir. İnsan hakları konusunda ortak bir zeminde buluşulamaması, insan hakları kapsamında olan değerlerin bir hiyerarşisinin olması durumu zorlaştırmaktadır (Murphy, 1996: 8).

Diğer yandan, devletler insani müdahaleye kuvvet kullanmanın gerekçesi olarak en fazla Soğuk Savaş döneminde başvurmuştur. Bunun nedeni, BM Güvenlik Konseyinin ortaya çıkan krizlerde çözüm üretememesidir. Konseydeki görüş ayrılıkları karar alınmasını engellemiştir. Bu durumda kuvvet kullanma tekeli yine devletlere bırakılmıştır. İnsani müdahale, insani krizlere bir çözüm olarak sunulmuştur. Daha sonra, Soğuk Savaş'ın ardından ortaya çıkan iç savaşlarda insan hakları ihlallerinin meydana gelmesi ise insani müdahale kavramını yeniden gündeme getirmiştir (Çakmak vd., 2016: 14).

Nitekim, devletlerin yaşanan iç savaşlarda önlem alamaması ve insani dramların ortaya çıkması egemenlik anlayışında bir değişikliğe gidilmesini zorunlu kılmıştır. Bu durum karşısında devletlerin artık egemenliklerinden kaynaklanan sorumluluklarının arasında kendi halklarını koruma da yer almaya başlamıştır. Özellikle Ruanda ve Kosova'da yaşanan olaylarda BM Güvenlik Konseyi'nin gerekli önlemleri alamaması koruma sorumluluğu kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın yaptığı çağrı üzerine 2000 yılında ICISS (International Commission on Intervention and State Sovereignty- Müdahale ve Devlet Egemenliği

Uluslararası Komisyonu) adıyla kurulan komisyon 2001 yılında Koruma Sorumluluğu raporunu yayınlamıştır.⁸

İnsani müdahale kavramına yeni bir bakış açısı kazandıran rapor, önemli olanın müdahale hakkı değil, devletlerin sorumluluk hakkı olduğunu vurgulamıştır (Cooper ve Kohler, 2009: 19). Dolayısıyla devletlerin, egemenliklerinden kaynaklanan bir müdahale hakkından önce egemenliklerinden kaynaklanan halklarını koruma sorumluluğu vardır. Eğer bu sorumluluğu yerine getirmez ya da getiremezler ise sorumluluk uluslararası topluma geçecektir. Raporun sunduğu bir diğer yenilik ise, koruma sorumluluğunun askeri müdahaleden ziyade önleme sorumluluğu, harekete geçme ve yeniden inşa gibi aşamaların hepsini kapsamasıdır.⁹

Komisyonunda ortaya çıkan bu raporda, ayrıntılı bir şekilde belirtilmiş olsa da, suistimal edilebilme tehlikesine karşı yeniden düzenlenmiştir. 2005 Dünya Zirvesi Sonuç Belgesinde koruma sorumluluğu, soykırım, savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve etnik temizlik suçlarını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir ve müdahale Güvenlik Konseyinin yetkisi ile sınırlandırılmıştır (UNGA Res/60/1, 2005).

Her ne kadar koruma sorumluluğu belirli suçlarla sınırlandırılrsa ve sonraki yıllarda¹⁰ raporlarla daha fazla netleştirilip geliştirilse de belirli örnekler sorumluluğun asıl amaca hizmet etmekten uzak olduğu şüphelerini doğurmuştur. Örneğin 19 Mart 2011 tarihinde Libya'ya yapılan uluslararası müdahale koruma sorumluluğunun eleştirilmesine neden olmuştur. Karardan sonra NATO 6 ay sürecek operasyona başlamıştır. Ülkede çatışma arttıkça ve insan hakları ihlalleri Kaddafi yönetimince şiddetlendirildikçe, Güvenlik Konseyi tarafından 1973 sayılı karar alınmıştır (UNSC Res/ 1973, 2011). Karara göre uçuşa yasaklı bölge sağlanmış ve üye devletlere bütün gerekli önlemlerin alınması yönünde çağrıda bulunulmuştur. Bunu takiben Fransa ve birlikleri hava saldırısı düzenlemiştir. Libya Operasyonunda amaç sivilleri ve uçuşa yasak bölgeyi korumakken ilerleyen zamanlarda operasyonun Kaddafi'nin öldürülmesi ile sonuçlanması koruma sorumluluğunun meşruluğuna gölge düşürmüştür (Pingeot ve Obenland, 2014: 20). Asıl amacı insani müdahalenin yarattığı belirsizliği gidermek olan ve belirli amaçlarla müdahalenin sınırlandırılması için ortaya atılan koruma sorumluluğu, Libya'da kötü sonuçlanmıştır. Bu tarz suistimler ise ileride Rusya müdahalelerinde görüleceği üzere emsallerin önünü açmaktadır.

⁸ Bakınız: Responsibility to Protect Report, 2001, Çevrimiçi: <https://www.globalr2p.org/resources/the-responsibility-to-protect-report-of-the-international-commission-on-intervention-and-state-sovereignty-2001/> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2022)

⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 6 Kasım 2022)

¹⁰ Koruma sorumluluğu 2009 BM Genel Sekreteri Ban Ki- Moon'un yayınladığı rapor, Genel Kurul'un 2010 yılında yayınladığı rapor, 2011 yılında Genel Kurul'un sunduğu rapor, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında sunulan raporlar. 2021 yılına kadar her yıl rapor sunulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://www.un.org/en/genocideprevention/key-documents.shtml> (Çevrimiçi) (Erişim Tarihi: 6 Kasım 2022)

Devletlerin kuvvet kullanma gerekçelerinden bir diğeri oluşturan devlet vatandaşlarının ülke dışında korunması gerekçesi, kuvvet kullanımı sınırlandırılmadan önce tartışmalı bir müdahale gerekçesi olarak görülmemekteydi. Ancak BM Şartı ile kuvvet kullanımının yasaklanmasından sonra söz konusu amaçla yapılan müdahaleler tartışmalara yol açmaktadır (Gazzini, 2005: 170). Ülke dışında devlet vatandaşlarının korunması amacıyla yapılan müdahaleler çoğu zaman uluslararası hukukun bir parçası olarak kabul edilse de, amacın çeşitli şekillerde ifade edilmesi tartışmalara neden olmaktadır. Bu ifade şekilleri bazen rehin alma hakkı, bazen kurtarma hakkı bazen de ülke dışındaki vatandaşları korumak için müdahale olarak karşımıza çıkmaktadır (Thomson, 2012: 632). Suistimale açık olabilecek bu gerekçe, devlet uygulamalarındaki ihlaller ile meşruluğu sorgulanabilir bir gerekçe haline gelmektedir.

3. Rusya Müdahaleleri Üzerinden Uluslararası Hukuk Testi

Rusya'nın gerçekleştirdiği Gürcistan, Kırım ve son olarak 22 Şubat Ukrayna müdahaleleri, gerekçelendirme açısından benzerlikler ve farklılıklar barındırmaktadır.

İlk olarak, Rusya'nın Gürcistan müdahalesinde öne sürülen gerekçeler kuvvet kullanımını hangi temelde meşrulaştırdığını bize göstermektedir. 2008 yılında Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı Dmitri Medvedev ve Başbakan Vladimir Putin, Gürcistan'ın Güney Osetya'daki halka karşı hareketlerini soykırım olarak nitelendirmiştir. Soykırım olarak nitelendirilmesinin nedeni müdahaleyi koruma sorumluluğu çerçevesinde göstermektedir. Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov yaptığı açıklamada, koruma sorumluluğuna atıfta bulunarak, koruma sorumluluğunun yalnızca Afrika'da tehlikede bulunan insanlar için değil, tehlikede olan Rus vatandaşları için de uygulanabileceğini öne sürmüştür (Evans, 2008: 53). Söz konusu soykırım ciddi bir iddia olup incelenmesi ve tespiti gereken bir konudur. 1948 Soykırımı Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesine göre soykırım suçunun tespiti ancak mahkeme kararıyla belirlenmektedir.¹¹ Ancak burada tespit sadece Rus hükümeti tarafından yapılmıştır.¹²

Rusya'nın Gürcistan müdahalesinde ileri sürdüğü gerekçelerden bir diğeri, Güney Osetya'daki Rus vatandaşlarının korunması olmuştur. Devletin ülke dışında vatandaşlarını koruması amacıyla kuvvet kullanımında “vatandaş” kavramı muğlakta kalan kavramlardan biridir. Bu yüzden Uluslararası Hukuk Komisyonu bu duruma “baskın vatandaşlık” kavramını ortaya atarak açıklık getirmiştir. Dolayısıyla vatandaşları koruma adı altında bir müdahalenin yapılabilmesi için söz konusu yerde vatandaşların yoğunluğu önemlidir. Bu çerçevede Rusya, Ağustos 2008 yılındaki güç kullanımını meşrulaştırabilmek için Güney Osetya'da yaşayanlara Rus vatandaşlığı vermiştir. Böylece Gürcistan müdahalesine karşı Rus vatandaşlarının korunması gerekliliği ortaya

¹¹ “Uygulama açısından bir sistem getirmeyen Sözleşme, soykırımla suçlanan kişilerin soykırımın işlendiği topraklardaki devletin yetkili bir mahkemesi ya da bir uluslararası ceza mahkemesi tarafından yargılanacağını öngörmektedir.”, Bakınız: Shaw, a.g.e., s. 304.

¹² Bakınız: “Russian probe accuses Georgia of genocide”, France 24, Çevrimiçi: <https://www.france24.com/en/20081223-russian-probe-accuses-georgia-genocide-> (Erişim Tarihi: 08 Kasım 2022)

çıkılmıştır (Forteau, 2015: 950-951). Bu durum içerisinde şaibeler barındırmaktadır. Müdahaleye yakın bir zamanda hızlı bir şekilde verilen bu vatandaşlıklar, güç kullanımını meşru göstermekten başka bir amaca hizmet etmemektedir. Bununla birlikte, Cumhurbaşkanı Medvedev'in sınırlarının ötesinde vatandaşlık verilen ve aynı zamanda etnik olarak Rus olan herkesi Rusya'nın koruma hakkı olduğunu vurgulaması, "vatandaş" kavramının içeriğini genişletmiştir (Blank, 2008: 39).

Diğer yandan, uluslararası toplum tarafından kabul edilen ve devlet uygulamalarına dayanan genel kabule göre, ülke dışında vatandaşların korunması için sınırlı bir alanda ve orantılı olarak kurtarma operasyonları yapılabileceğini kabul edilmektedir. Ancak kısa sürede bu durumun gerçekleşmesi duruma meşruluk kazandırmamakta aksine gölge düşürmektedir. Dolayısıyla çoğunluğu etnik olarak Rus olmamasına rağmen 2000'li yıllardan itibaren Güney Osetya'da ve Abhazya'da yaşayanlara pasaport verilmesi yasal görünmemektedir (Roy, 2013: 154). Ayrıca kuvvet kullanımındaki orantısızlık Rus birliklerinin Güney Osetya'ya ve Abhazya'ya girmesi, Tiflis'e kadar ilerlemesi, sivillere verilen zararlar meşruluğa gölge düşüren durumlardır. Nitekim askeri müdahalenin başvurulacak son çare olması gerekirken Rusya, Güvenlik Konseyi kararını beklememiş ve ateşkes çağrılarına tepkisiz kalmıştır (Evans, 2008: 54-55).

Diğer yandan, Rusya, askeri olarak sağladığı başarıyı doğru zamanda doğru yerde yapılan diplomatik hamlelerle de desteklemiştir. Çünkü burada önemli olan Güney Osetya'nın bağımsız olması ve bunun Rusya tarafından tanınması değildir, önemli olan bu bağımsızlığın uluslararası topluma kabul ettirilmesidir. Bu çerçevede, Rusya uluslararası hukuku ön plana çıkarmış böylelikle uluslararası toplumu durumun meşruluğuna ikna etmeye çalışmıştır. Bunu yaparken, savaş bölgesinde savaş suçları işlendiğini iddia etmiş ve bunu belgelemek istemiştir. Zira 1999 yılında gerçekleşen Kosova olayında da Sırp yönetiminin uluslararası suçlar işlediği gerekçesiyle Kosova'nın bağımsızlığı meşrulaştırılmıştır (Çakmak, 2008: 72-75). Rusya bu müdahalede, NATO'nun Güvenlik Konseyi kararı olmadan yaptığı 1999 Kosova müdahalesine ve Kosova'nın 2008 yılında self determinasyon hakkını kullanarak bağımsızlık ilan etmesine atıfta bulunarak hareket etmiştir. Dolayısıyla Rusya zamanında ilerde emsal teşkil edebilir gerekçesiyle karşı çıktığı (Cage, 2008) bu uygulamalara kendisinin de uyum sağlayabileceğini göstermiştir.

Rusya'nın bir sonraki müdahalesi Kırım'ın ilhakı ile sonuçlanan Ukrayna'ya karşı gerçekleşmiştir. Ukrayna hükümetinin 21 Kasım 2013 tarihinde AB ile Doğu Ortaklığı Anlaşmasını imzalamaktan vazgeçmesiyle başlayan protestolar, güvenlik güçlerinin müdahalesi ile karşılaşmış ve sonrasında protestolar Rusya karşıtlığına evrilmiştir. Başlangıçta Doğu Ukraynalılar da protestoyu desteklemiş ancak daha sonra Rus karşıtı söylemlerin artmasıyla göstericiler ikiye bölünmüş, kriz ortaya çıkmıştır. Kırım ve Doğu Ukrayna'da bulunan Donetsk ve Kharkiv gibi şehirlerdeki devlet binalarına Rus bayrakları asılmış, Batı Ukrayna'daki şehirlerde ise AB bayrakları ortaya çıkmıştır (Mammadov, 2014: 72). Devlet Başkanı Yanukoviç'in ülkeyi terk etmesi ve Kiev'deki yönetim değişikliği sonrası, Kırım'daki siyasi ve idari merkezler nereye ait olduğu

bilinmeyen ve yerel halk tarafından desteklenen askeri güçler tarafından kontrol altına alınmıştır (Dudau, 2014: 73). Bu güçler Moskova tarafından Rus askeri olarak kabul edilmese de, askerlerin beyanlarına ve kullandıkları teçhizatlara bakıldığında Rusya'dan gönderilen özel birlikler olduğu anlaşılmaktadır. Bu işgal hükümetin değiştirilmesini ve özerklik için bir referandum kararı alınmasını sağlamıştır. Referandum sonucunda Kırım bağımsızlığını talep etmiş ve Rusya Federasyonu'na bağlanmıştır. Krizin Doğu Ukrayna'ya sıçraması ve ayrılıkçı hareketlerin ortaya çıkmasının ardından Donetsk, Donetsk Halk Cumhuriyetinin kurulduğunu duyurmuştur (Derman ve Ongarova, 2014: 22).

Böylece Rusya bundan önceki müdahalelerde olduğu gibi Ukrayna'da kriz tırmandıkça müdahale için yasal zemin oluşturmaya çalışmıştır. Bunu yaparken Batılı ülkelerin uluslararası hukuku farklı yorumlama örneklerinden yararlanmış, bu gerekçeleri kendi lehine olacak şekilde kötüye kullanmıştır. Rusya özellikle Rus vatandaşlarını korumak, davet üzerine müdahale ve insani müdahaleye odaklanarak Batı'nın söylemleriyle Batı'yı vurmaya çalışmış, Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılmasına atıfta bulunmuştur (Roy, 2014: 90).¹³

Rusya'nın Kırım'ın ilhakı ile sonuçlanan süreçte en çok ortaya attığı argüman Rus vatandaşlarının tehlikeden korunmasıdır. Bu yaygın söylemin dışında Moskova, Rusya ve Ukrayna arasında imzalanan çeşitli anlaşmalarda Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesini mümkün kılacak düzenlemelerin olmasını gerekçe göstermiştir. Rusya ayrıca Doğu Ukrayna'da ve Kırım'da şiddet artarsa, Rusya'nın çıkarlarını ve buralarda yaşayan Rus halkının ve Rusça konuşan insanların haklarını koruyacağını belirtmiştir (Roy, 2014: 1262). Gürcistan müdahalesinden farklı olarak Rusya burada sadece Rus vatandaşlarını değil Rusça konuşan herkesi koruma amacıyla hareket edeceğini belirterek müdahale alanını daha da genişletmeye çalışmıştır. Rusya Federasyonu'nun Rus anayasasına göre sınırları dışında yaşayan vatandaşlarını savunma ve himaye etme yetkisi vardır. Ayrıca müdahale davet sonucu gerçekleşmiştir. Ukrayna Başkanı Yanukoviç ve Kırım Özerk Cumhuriyeti Başbakanı Sergey Aksyonov, Rusya'dan Ukrayna'yı tekrar istikrara kavuşturmak ve savunmak için askeri yardım istemişlerdir (Roy, 2014: 1263-1264). Ancak davet üzerine müdahalede önemli olan daveti kimin yaptığıdır. Bu durumda Yanukoviç'in daveti yaptığında hala Ukrayna hükümetini temsil edip etmediği önemlidir. Yine Kırım Başbakanı Aksyonov'un Ukrayna adına böyle bir davette bulunma hakkının olup olmadığı önemlidir. Çünkü davet ile müdahalede önemli olan daveti yapan otoritenin ülkede etkin ve meşru olmasıdır.

¹³ Rusya için Kırım jeopolitik açıdan önemlidir. Özellikle burada sahip olduğu deniz üsleri, limanlar Kırım'ı Rusya açısından vazgeçilmez kılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Alaeddin Yalçınkaya, "Rus Reelpolitikinin Ertelemediği Sorun: Kırım", *Karadeniz Araştırmaları*, 2006, S.8., ss. 99-113; "Crimea's Strategic Value to Russia", *CSIS* (18 Mart 2014); Annabelle Timsit vd., "Why Crimea is so important in the Russia- Ukraine War?", *The Washington Post* (18 Ağustos 2022).

Self determinasyon açısından baktığımızda ise Kırım'da gerekli koşullar sağlanmamıştır. Ayrılma için, ayrımcılık ve insan haklarının sistematik ihlali gibi unsurlar gerekliken, Kırım'da bu tür unsurların varlığına dair kanıtlar yoktur (Krish, 2014). Rusya'nın Kırım'da da hatırlatmak istediği Kosova'nın self determinasyon örneği şartlar açısından Kırım ile benzerlik taşımamaktadır.

4. “Şimdilik Son”: 2022 Rusya-Ukrayna Krizi

Rusya'nın diğer müdahaleleri ile benzerlikleri ve farklılıkları içerisinde barındıran son müdahalesi Ukrayna krizidir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 24 Şubat 2022 tarihinde televizyondan yayınlanan konuşmasında Rusya'nın Ukrayna'ya karşı “özel bir askeri operasyon” başlatacağını duyurmuştur (The Sydney Morning Herald, 2022). Konuşmasında bu müdahale için aşağıdaki gerekçeleri sunmuştur:

- BM Şartı'nın 51. Maddesi uyarınca meşru müdafaa hakkı,
- Federal meclis tarafından 22 Şubat tarihinde onaylanan Donetsk Halk Cumhuriyeti ve Luhansk Halk Cumhuriyeti ile karşılıklı yardım anlaşmalarının uygulanması,
- Bu özel askeri operasyon ile amaçlanan; “sekiz yıldır Kiev rejimi tarafından işlenen aşağılama ve soykırıma maruz kalan insanları korumak” tır (Aljazeera, 2022).

Konuşmada ayrıca, Rusya'nın Ukrayna'yı askerden arındırmaya çalışacağı ve Ukrayna topraklarını işgal etmeyi planlamadığı belirtilmiştir. Bunun dışında Putin, ABD ve müttefiklerinin müdahalelerini öne çıkararak bu operasyonu haklı çıkarmaya çalışmıştır. Bunun yanında geçmiş müdahale örneklerinde olduğu gibi, NATO'nun doğruya doğru genişlemesine atıfta bulunarak bu gelişmelere karşı tepkisiz kalamayacaklarının altını çizmiştir. NATO ve Batı'yı Rusya'nın Ukrayna ile askeri iş birliği konusundaki kırmızı çizgilerini geçmekle suçlamıştır (Soldatkin ve Osborn, 2021).

Rusya Devlet Başkanı'nın ilk gerekçe olarak gösterdiği madde 51, yani meşru müdafaa, yalnızca bir silahlı saldırıya karşılık verildiğinde geçerlidir. Dolayısıyla gerekçelendirmelere baktığımızda herhangi bir silahlı saldırının varlığından söz edilmemiştir. Meşru müdafaanın örf ve adet hukukundan kaynaklanan gereklilik ve orantılık unsurlarına baktığımızda da Rusya'nın gerçekleştirdiği bu müdahale için geçerli olmadığı görülmektedir. Hem müdahalenin yoğunluğu, Kiev'e kadar ilerlenmesi hem de gereklilik arz etmeyen bir durumda gerçekleşmesi bu durumu desteklemektedir.¹⁴

Uluslararası Hukuk, devletler arasında kuvvet kullanma tehdidini ve kullanımını yasaklamanın yanı sıra belirli saldırganlık eylemlerini de yasaklar. Bu çerçevede, saldırı tanımını 1974 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Genel Kurul tanımın

¹⁴ Bu konuda ayrıntılı değerlendirme için bakınız: Patrick Butchard, “Ukraine Crisis: Recognition, Military Action and International Law”, *House of Commons Library Research Briefing*, 24 Mart 2022.

ilk maddesinde saldırganlığı, bir devlet tarafından başka bir devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı silahlı kuvvet kullanılması veya BM Şartı ile tutarsız bir harekette bulunulması olarak tanımlar (UNGA, 3314). 28 Şubat 2022'de, BM Genel Kurulunun Barış için Birleşme prosedürü kapsamında gerçekleştirilen özel oturumda, Genel Kurul kararı "Ukrayna'ya saldırganlık" başlığıyla kabul edilmiştir (UNGA, 11th Emergency Special Session, 28 Şubat 2022).

Rusya'nın her üç müdahalesine baktığımızda öne çıkan gerekçelendirmeler arasında Batı ve müdahaleleri yer almaktadır. Rusya Devlet Başkanı, Batı'nın uluslararası hukuku ihlal ettiği örnekler üzerinden kendisine gelen eleştirileri önlemeye çalışmaktadır. Son olarak gerçekleşen Ukrayna Krizinde, Putin'in özel askeri operasyon öncesi 22 Şubat 2022'de yaptığı konuşmada, Batı'nın kendi müdahaleleri üzerinden konuşmaya istekli olmadığı, kendi müdahalelerinin sorun teşkil ettiği, ancak Batı'nın uluslararası hukuk normlarına değil, kendilerine göre yorumladıkları kurallara işaret ettikleri vurgulanmıştır. Ardından Irak, Libya ve Suriye örneklerini verilmiştir. Putin'e göre, Libya'da gerçekleşen gayrimeşru askeri güç kullanımı, BM Güvenlik Konseyi'nin Libya konusundaki tüm kararlarının saptırılmasına, devletin tamamen yok olmasına, büyük bir uluslararası terör sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum sadece Ortadoğu için de geçerli değildir. Avrupa'da ve Kuzey Afrika'da da aynı durumla karşılaşmıştır. Yine Putin'e göre, Batı koalisyonunun Suriye hükümetinin rızası ve BM Güvenlik Konseyi'nin kararı olmaksızın bu ülkenin topraklarında savaşması saldırganlıktan başka bir şey değildir. Diğer yandan, Irak'ta kitle imha silahlarının varlığı iddia edilmiştir. Sonrasında bunun gerçek olmadığı anlaşılmış, ancak bu yıkıma engel olunamamıştır. Dolayısıyla uluslararası hukuku hiçe saymanın tek bir örneği yoktur.

Konuşmada NATO'nun genişlemesine vurgu yapılmış, Rusya'nın bu durumu tehdit olarak algıladığı belirtilmiştir. Batı'nın Ukrayna'daki "neo-naziler" üzerinde sözde kontrolü, Ukrayna'da potansiyel nükleer silahlar da dahil olmak üzere çeşitli silahların yerleştirilmesine vurgu yaparak, bu durumu varoluşsal bir tehdit olarak algıladığının altını çizmiştir (Milanovic, 2022). Ancak "tüm bu gerekçelendirmeler, "özel askeri operasyonun" yasal bir zeminde değerlendirilmesi için yeterli mi"? sorusu önem kazanmaktadır. Uluslararası ilişkilerde Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte meydana gelen değişimin uluslararası hukukta da etkisi elbette olacaktır. Dolayısıyla BM dönemine damgasını vuran temel ilkeler olarak egemenlik, egemen eşitlik, içişlerine karışmama, kuvvet kullanmama gibi ilkelerin bu yeni düzende insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi kavramlar ışığında yeniden yorumlandığı görülmektedir. Bu yorumlama ile ortaya çıkan insani müdahale kavramı örnekleri¹⁵ eskiden görülse de, ilk

¹⁵ Somali ve Kuzey Irak müdahaleleri bu çerçevede örnek olarak verilebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Walter Clarke and Jeffrey Herbst, "Somalia and the Future of Humanitarian Intervention", *Foreign Affairs*, 75 (2), 1996, s. 70-85.; V. P. Nanda, "Tragedies in Northern Iraq, Liberia, Yugoslavia and Haiti- Revisiting the Validity of Humanitarian Intervention under International Law- Part I", *Denver Journal of International & Policy* 20, s. 305.

defa NATO'nun Yugoslavya müdahalesinde bu kadar ön plana çıkmış ve dikkat çekmiştir (Alpkaya, 1999).

Yine Kosova'da durumun kötüleşmesiyle Güvenlik Konseyi kararı olmadan gerçekleştirilen NATO müdahalesi tepkilere yol açmıştır. Bu gelişmelerden sonra 2008 yılında Kosova'nın self determinasyona dayanarak bağımsızlığını ilan etmesi ise özellikle Rusya tarafında tepkiyle karşılanmış, bu duruma izin verilmesi halinde başka örneklerin de gerçekleşeceği ve Kosova'nın durumunun emsal olacağını vurgulanmıştır (Cage, 2008). Nitekim, hem Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarında hem de Kırım'ın referandum sonucunda bağımsızlığını ilan edip sonrasında Rusya Federasyonu'na bağlanmasında Rusya tarafından sürekli Kosova'ya atıfta bulunulmuştur. O zaman yapılan "emsal teşkil edebilir" uyarısı uygulamalı olarak Rusya tarafından gösterilmiştir.

Her üç müdahale benzerlikler ve farklılıklar teşkil etse de Rusya'nın vermek istediği mesaj nettir. Batı ve kurumları eski SSCB coğrafyasında var olamayacaktır ve uluslararası hukukta kural koyucu ve uygulayıcı sadece Batı'dır.

Sonuç

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya başlattığı 'özel askeri operasyon' bir yandan Rusya'nın kırmızı çizgilerinin hatırlanmasını sağlarken diğer yandan kuvvet kullanımı üzerinden bir tartışma başlatmıştır. Bu tartışmaların temel sebebi devletlerin BM Şartı ile belirli kurallara bağlanan kuvvet kullanımına zamanla farklı gerekçelendirmelerle başvurusudur. Diğer yandan savaşın değişen çehresi, cephe savaşlarının yerini iç savaşlara bırakması, asker-sivil ayrımının ortadan kalkmasıyla devletlerin müdahale nedenleri çeşitlenmiştir. İnsani müdahale bu tarz durumlara bir çözüm yolu olarak sunulurken 'insani' durumun göreceli olması onu aynı zamanda suistimale açık hale getirmiştir. Bu duruma bir çözüm yolu olarak sunulan ve insani müdahalenin belirli suçlara indirgenmiş hali olarak ifade edebileceğimiz koruma sorumluluğu aynı zamanda devletlerin değişen egemenlik anlayışının bir tezahürüdür. Devletler artık egemenliklerinden kaynaklanan sorumluluklarından dolayı kendi vatandaşlarını korumak zorundadır. Bu durum gerçekleşmediğinde ya da gerçekleşmediğinde sorumluluk uluslararası topluma geçmektedir ve devletlere müdahale hakkı doğmaktadır. Her ne kadar insani müdahalenin daha netleştirilmiş hali olarak ifade edilse de bu haliyle koruma sorumluluğu örnekleri her zaman meşru bir zemine oturmamaktadır.

Rusya müdahaleleri üzerinden kuvvet kullanımına baktığımızda Rusya'nın kırmızı çizgileri konusundaki hassasiyetini ve bu çizgiler aşıldığı takdirde kuvvet kullanımını nasıl meşru zemine oturtabildiğini görmekteyiz. Batı'nın oluşturduğu kurallarla Batı'yı vurma stratejisi güden Rusya, yine gerekçelerini Batı uygulamalarıyla örneklendirerek müdahalelerinin meşru bir zeminde değerlendirilmesini sağlamaktadır. En son 2022 Ukrayna krizinde karşılaştığımız bu durum, Rusya Devlet Başkanı'nın yaptığı konuşmada net olarak görülmektedir. Doğu Ukrayna'da Nazizm vurgusu yaparak soykırım iddiasını gündeme getirmesi, Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetlerini tanıması ve arada yapılan anlaşmaların müdahaleye izin verdiğini iddia etmesi, Putin'in

müdahaleyi meşru gösterme isteğidir. Yine Kosova'da özellikle bağımsızlık ilanı konusunda emsal teşkil edebilir vurgusu, Güney Osetya ve Abhazy'a'nın ayrılma kararlarını tanınmasıyla sonuçlanmasına yol açmıştır. Dolayısıyla asıl nedenleri meşru nedenler arkasına saklayarak müdahaleleri temellendirme çalışmaları uluslararası hukukun sorgulanmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Bu sorgulamaların nedenleri arasında uluslararası hukukun ikilemi olarak dile getirilen ve onu diğer hukuk sistemlerinden ayıran kural koyucu ve uygulayıcının aynı aktör olması sayılabileceği gibi, uluslararası hukukun siyaset ile ilişkisi de sayılabilir. Uluslararası hukukun, uluslararası sistemin tüm yaralarını sarmak gayesiyle değil ama sistem içerisinde bir düzeni sağlamak amacıyla oluşturulduğu yapılan sorgulamalar esnasında unutulmamalıdır. Düzenin sağlanabilmesi için siyasetin daha az alet edildiği, kuralların ve amaçlarının ön planda olduğu bir uluslararası hukuk belki zor, ama elzemdir.

Etik Beyanı: Çalışma için etik kurul onay belgesi gerekmemektedir.

Katkı Oranı Beyanı: Çalışma tek yazarlıdır.

Çıkar Çatışması: Makalenin yazar/yazarlarının, çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

Aljazeera (2022). *No other Option: Excerpts of Putin's Speech Declaring War*. Erişim Tarihi: 05 Kasım 2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/24/putins-speech-declaring-war-on-ukraine-translated-excerpts>

Alpkaya, G. (1999). NATO Müdahalesi Üzerine. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Tartışma Metinleri*.

Arend, A. C. (2003). International law and the preemptive use of military force. *The Washington Quarterly*, 26 (2), 89-103.

Blank, S. J. (2008). Georgia: The War Russia Lost. *Military Review*, 88 (6), 39-46.

BM Şartı, Erişim Tarihi: 20 Ekim 2022, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/chapter-1>

Bothe, M. (2003). Terrorism and the Legality of Pre-emptive Force. *European Journal of International Law*, 14 (2), 227-240.

Butchard, P. (2022) Ukraine Crisis: Recognition, Military Action and International Law. *House of Commons Library Research Briefing*, 9470, 5-30.

Cage, S. 12 Şubat 2008. Reuters. *Russia issues new warning over Kosova independence*. Erişim Tarihi: 5 Kasım 2022, <https://www.reuters.com/article/us-serbia-kosovo-idUSL1262709220080212>

Clarke, W. and Herbst, J. (1996). Somalia and the Future of Humanitarian Intervention. *Foreign Affairs*, 75 (2), 70-85.

Cooper, R. H. and Juliette V. K. (Eds.). (2009). *Responsibility to protect: The global moral compact for the 21st century*. New York: Palgrave Macmillan.

CSIS. 18 Mart 2014. *Crimea's Strategic Value to Russia*. Erişim Tarihi: 12 Ekim 2023. <https://www.csis.org/blogs/post-soviet-post/crimeas-strategic-value-russia>

Currie, J. (1999). NATO's Humanitarian Intervention in Kosovo: Making or Breaking International Law? *Canadian Yearbook of International Law* 36, 303-333.

Çakmak, C. (2009). Rusya'nın Güney Osetya Politikası, Neo- Self Determinasyon ve UCM'nin Rolü. *Bilge Strateji*, 1(1), 51-70.

Derman, G. S. and Yerkinay O. (2014). Ukrayna'da Siyasi Kriz. *Journal of Black Sea Studies*, 42, 11-23.

Dudau, R. A. D. U. (2014). The Ukraine crisis: Legal and energy security impacts in the Black Sea Basin. *Caspian report*, 69-87.

Ereker, F. (2004). İlkçağlardan Günümüze Haklı Savaş Kavramı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1 (3), 1-36.

Evans, G. (2008). Russia, Georgia and the Responsibility to Protect. *Amsterdam LF*, 1, 25.

Falk, R. Ocak 2003. Le Monde Diplomatique. *Olası Irak Savaşı ve Birleşmiş Milletler Şartı*. Çev: M. Çakır. Erişim Tarihi: 10 Ekim 2002, <http://kozmpolit.com/Ocak03/Dosya/RFalkTr.html>

Forteau, M. (2015). *Rescuing Nationals Abroad*. (Der.) Marc W. United Kingdom: the Oxford Handbook of the Use of Force in International Law.

France 24. (23 Aralık 2008). *Russian probe accuses Georgia of genocide*. Erişim Tarihi: 8 Kasım 2022, <https://www.france24.com/en/20081223-russian-probe-accuses-georgia-genocide->

Gazzini, T. (2005). *The changing rules on the use of force in international law*. Manchester University Press.

- ICSS. (1 Aralık 2001). Responsibility to Protect Report. Erişim Tarihi: 25 Ekim 2022, <https://www.globalr2p.org/resources/the-responsibility-to-protect-report-of-the-international-commission-on-intervention-and-state-sovereignty-2001/>
- Keskin, F. (2002). BM ve Kuvvet Kullanma. *Avrasya Dosyası*, 8(1), 149-174.
- Krisch, N. Crimea and the Limits of International Law. *EJIL: Talk*, 10 Mart 2014.
- Kristen E. E. (2008). Defending Nationals Abroad: Assessing the Lawfulness of Forcible Hostage Rescues. *Virginia Journal of International Law*, 48 (2), 452-484.
- Mammadov, H. (2014). Rus Dış Politikasında Stratejik- Zihinsel Süreklilik ve Putin'in Dış Politika Doktrini. *Ahmet Yesevi Üniversitesi İnceleme Araştırma Dizisi*, 16.
- Milanovic, M. 24 Şubat 2022. EJIL Talk. *What is Russia's Legal Justification for Using Force against Ukraine?*. Erişim Tarihi: 25 Ekim 2022, <https://www.ejiltalk.org/what-is-russias-legal-justification-for-using-force-against-ukraine/>
- Murphy, S. D. (1996). *Humanitarian intervention: the United Nations in an evolving world order*. 21, University of Pennsylvania Press.
- Murphy, S. D. (2005). The Doctrine of Preemptive Self Defence. *Vill. L. Rev.*, 50, 699.
- Nanda, V. P. (1991). Tragedies in Northern Iraq, Liberia, Yugoslavia and Haiti- Revisiting the Validity of Humanitarian Intervention under International Law- Part I. *Denver Journal of International Law & Policy*, 20, 305.
- O'Connell, M. E. (2002). The Myth of Preemptive Self Defence. *The American Society of International Law*, 1-21.
- Pingeot, L. and Obenland, W. (2014). In Whose Name? A Critical View on the Responsibility to Protect. *Global Policy Forum Report*. Germany.
- Roy, A. (2013). *Russia, the West, and military intervention*. OUP Oxford.
- Roy, A. (2014). Russian 'deniable' intervention in Ukraine: how and why Russia broke the rules. *International Affairs*, 90 (6), 1255-1297.
- Shaw, M. (2008). *International Law*. New York: Cambridge University Press.
- Soldatkin, V. and Osborn, A. Reuters. (30 Kasım 2021). *Putin warns Russia will act if NATO crosses its red lines in Ukraine*. Erişim Tarihi: 8 Kasım 2022, <https://www.reuters.com/markets/stocks/putin-warns-russia-will-act-if-nato-crosses-its-red-lines-ukraine-2021-11-30/>

Taşdemir, F. (2006) *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. Ankara: USAK Yayınları.

The New York Times. (1 Haziran 2022). *Text of Bush's Speech at West Point*. Erişim Tarihi: 10 Ekim 2022, <https://www.nytimes.com/2002/06/01/international/text-of-bushs-speech-at-west-point.html>

The Sydney Morning Herald. (24 Şubat 2022). *Transcript of Vladimir Putin's speech announcing 'special military operation' in Ukraine*. Erişim Tarihi: 25 Ekim 2022, <https://www.smh.com.au/world/europe/full-transcript-of-vladimir-putin-s-speech-announcing-a-special-military-operation-20220224-p59zhq.html>

Thomson, A. WR. (2012). Doctrine of the protection of nationals abroad: rise of the non-combatant evacuation operation. *Wash. U. Global Stud. L. Rev.*, 11, 627.

Timsit, A. vd., The Washington Post (2022). *Why Crimea is so important in the Russia- Ukraine War?* Erişim Tarihi: 12 Ekim 2023, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/08/18/crimea-russia-ukraine-war/>

UNGA. (24 Ekim 2005). Resolution 60/1, 2005 World Summit Outcome.

UNGA. (14 Aralık 1974). Definition of Aggression General Assembly Resolution 3314. Erişim Tarihi: 25 Ekim 2022, <https://legal.un.org/avl/ha/da/da.html>

UNGA. (28 Şubat 2022). 11th Emergency Special Session. Erişim Tarih: 5 Kasım 2022, <https://www.un.org/en/ga/sessions/emergency11th.shtml>

United Nations. Erişim Tarihi: 6 Kasım 2022, <https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml>

UNSC. Resolution /1973. (17 Mart 2011). The Security Council at its 6498th meeting. Erişim Tarihi: 12 Ekim 2023, <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/1973-%282011%29>

Uzun, E. (2010). Hakkı Savaş Düşüncesinin Batılı Kökleri: İlkçağlardan Yirminci Yüzyıla Jus ad Bellum Kavramı, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, 6 (21), 19-33.

Williamson, M. (2009). *Terrorism, War and International Law*. England: the Ashgate International Law Series.

Yalçınkaya, A. (2006). Rus Reelpolitiğinin Ertelelediği Sorun: Kırım. *Karadeniz Araştırmaları*, (8), 99-113.